

Vi gjør nyankomne elever til Norge en bjørnetjeneste.

Kronikk i Bergens Tidende 10.november 2019

Ungdommer som kommer til Norge i sen skolealder kan starte i videregående skole kun på grunn av alder, uansett skolebakgrunn. I mange år har norske politikere lukket øynene for dette. Det som er ment som inkludering, blir i realiteten ekskludering.

La meg komme med et tenkt eksempel, som kunne vært fra et hvilket som helst yrkesfaglig klasserom:

“Ibrahim” og “Fadumo” går i samme klasse. De kommer fra ulike land, men har til felles at de kom til Norge for to år siden, og startet i en innføringsklasse i Bergen. For begge er alt nytt; mørketiden, regnet, motebildet, normene, maten og språket. Savnet etter hjemlandet er stort. Fadumo har gått på skole fra hun var syv år, og foreldrene har utdanning fra opprinnelseslandet. Ibrahim har kun gått tre år på en provisorisk skole i nabolandet etter flukten fra landsbyen der han vokste opp. Foreldrene hans kan hverken lese eller skrive. Ibrahim kom til Bergen med sin fetter. Både han og Fadumo jobber hardt hver dag for å lære nye ord og uttrykk på norsk.

I Bergens tidende kunne vi 25. oktober lese om en NIFU-undersøkelse der forskere fulgte over to tusen elever fra 2014 til 2018. Forskerne fra NiFU ble overrasket over at hele fire av ti elever ikke fullfører videregående skole.

Vi som i flere år har jobbet tett på minoritetsspråklige elever med kort botid i Norge ble derimot ikke overrasket over disse funnene. Vi har gjennom en årrekke sett elever som starter i videregående skole, med friskt mot og høye ambisjoner, sakte men sikkert, bli motløse og demotiverte.

I opplæringsloven, kapittel 3 kan vi lese at *“ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring”* har rett til vidaregåande opplæring.

Men hva innebærer det å ha “fullført grunnskolen”? Hva med de sent ankomne elevene som har gått lite på skole før de kom til Norge, og som kanskje ikke kan lese, skrive eller regne? Er to år nok for å ta igjen det andre lærer på 10 år, før vidaregåande opplæring?

Vi er mange ansatte i skolen som mener at vi gjør ungdommene en “bjørnetjeneste” ved å gi elevene innpass i vidaregåande skole *kun* på grunn av alder. Så vil kanskje noen mene at mange elever som har gått ti år i norsk skole heller ikke er klare for vidaregåande opplæring. Da har de kanskje ikke jobbet tett på elever som er fratatt grunnutdanning i sitt opprinnelsesland, eller har gått på en grunnskole av lav kvalitet. Det handler ikke bare om å bytte språk, det handler om å lære alt fra grunnen av på et annet språk, enn morsmålet. Det er nettopp disse elevene som havner i gruppen yrkesfagelever som ikke klarer å fullføre utdanningsløpet. NIFU-rapporten fikk tittelen “Karakterene fra tiende betyr (nesten) alt.” La oss tørre å snakke om sent ankomne elevene som har lite skolegang når de kommer til Norge, og som mangler forutsetninger i forhold til hva som forventes i vidaregåande skole.

Fadumo jobber hardt med skolearbeidet, og går på leksehjelpen hver uke. Hun forstår at dette er hennes mulighet i livet, veien til fast jobb og egen inntekt, til selvstendighet, og frihet. Ibrahim opplever nederlag på nederlag, han møter lite forståelse for sin unngåelsesatferd i timene, og hans etterhvert høye fravær. Han opplever lærerne som snille, men utydelige. Han hevder seg i kroppsøvingstimene, men får ikke karakterer i matte og engelsk. Han blir etterhvert tøffere mot lærerne og mot medelever, og havner fort i konflikter. Selv om de snakker om livsmestring på skolen, opplever han ikke at noen forstår hvordan det er å komme fra hans land, til Norge.

I BTs reportasje mener en av forskerne at *“ulike elever må behandles ulikt.”* Ja, enig! Innføringsklasser og kombinasjonsklasser er flotte tilbud med godt kvalifiserte ansatte, som gjør en formidabel innsats for denne elevgruppen. Men de står overfor en umulig oppgave; å dekke gapet mellom elevenes forutsetninger og de kravene som stilles i videregående skole. Mange elever blir oppfordret til å ta yrkesfag. Men på yrkesfaglig studieretning er forventningene også høye for mange elever. Så lenge tilbudene er frivillige er det mange som hopper over viktige år, for raskere å bli ferdige med utdanningen sin. Hva som skal til for å få læreplass er mange ikke klar over.

Det å velge yrkesfag kan være et nederlag, når storfamilien forventer at de “skal bli noe stort”. Foreldre som ikke kjenner norsk utdanningssystem forventer av ungdommen at de lett skal kunne ta en lang utdanning. Resultatet kan fort bli stressete og desillusjonerte ungdommer, som gir opp drømmene sine.

Ansatte i skolen har i dag en enorm stor oppgave i å møte særlig minoritetsgutter med en anerkjennende holdning. Men det holder ikke bare med traumebevisste og omsorgsfulle voksne i skolen, skjønt det hjelper en god del. Det må til et annet tilbud til de av elevene der gapet mellom forutsetninger og forventninger er stort, slik som tospråklig fagopplæring, flere praksisorienterte utdanningsløp og økte lærerressurser. For hva legges i begrepet “tilpasset opplæring” for elever som kommer fra muntlige kulturer der utdanningsnivå er lavt, til et høyteknologisk samfunn der utdanningsnivået er høyt og jobbene spesialiserte?

Så lenge det forblir slik at alle har rett til videregående opplæring burde et strakstilak være å få flere miljøfagarbeidere med krysskulturell kompetanse inn i videregående skole. På min skole er jeg så heldig at jeg har en miljøfagarbeider, som kan bistå elever som strever sosialt, eller på andre måter, slik at læring kan stå i sentrum inne i klasserommet. Alle skoler skulle hatt miljøfagarbeidere, med krysskulturell kompetanse som kan hjelpe og støtte elever som er i faresonen for dropout. For mister vi taket på disse ungdommene, får det enorme konsekvenser for den enkelte, og de kan lett bli ofre for destruktive miljøer, og radikalisering.

Fadumo er i dag en stolt fagarbeider. Hun arrangerte fest for vennene sine da hun mottok fagbrevet etter endt læretid. Ibrahim droppet ut etter å ha prøvd to ulike utdanningsprogram, på to ulike videregående skoler i Bergen. Han er usikker på hva han skal bli, og har sluttet å snakke med familien om karriere når de ringer. Ensomheten er verst. De han føler en viss tilhørighet med er de andre guttene han møter i sentrum om kvelden.

Kjønn og foreldrebakgrunn er indirekte årsaker til at ungdommer dropper ut fra skolen, ifølge NIFU-rapporten. Vi ser at minoritetsjenter med kort botid i Norge klarer seg noe bedre enn guttene. Jentene innser at utdanning er veien til selvstendighet. Mens guttene har ikke den samme motivasjonen. De har allerede sin frihet, men kan ha helt andre utfordringer i en ny kultur. Selv etter å ha opplevd både krig og flukt er det flere som forteller at nåsituasjonen er verst. Mange av disse unge guttene mangler mannlige forbilder, og nederlagene blir for store å bære alene.

Det er flott at folkehelse og livsmestring blir et fokusområde i skolen. Mange ansatte i skolen gjør en formidabel jobb for å bidra til mestring i en krevende skolehverdag for ungdommene. Det triste er at skolesystemet skaper tapere, når det ikke stilles noen krav til norskspråklig kompetanse ved oppstart i videregående. Det rammer dem med svakest utgangspunkt. Videregående skole bør være noe annet enn et oppbevaringssted, i påvente av nye nederlag for disse flotte ungdommene.

Anne Beate Eide, lektor på yrkesfaglig studieretning